

SEGÉDANYAG A PORTFOLIÓ ELKÉSZÍTÉSÉHEZ

Készítette: Kasik László és Molnár Edit Katalin
2011. október 19.

Ez a segédanyag elsősorban a pedagógiatanári MA szakosok számára készült. Ugyanakkor a benne megfogalmazott elvárások és tanácsok természete nem pedagógiatanár-specifikus (a stíluszabvány kivételével), ezért más tanári MA szakosok is használhatják.

Tartalomjegyzék

Általános rendelkezések a tanári szakdolgozatról	2
A segédanyag célja és használata	3
1. A portfólió fogalma, a tanári portfólió funkciója, célja, tartalma, szerkezete	4
A portfólió fogalma	4
A tanári portfólió funkciója	4
A portfólió célja	5
A portfólió tartalma	6
A portfólió szerkezete	7
2. Esszé	9
Az esszé bevezetése	9
Szempontok és segítő kérdések az esszében tárgyalt tartalmakhoz	9
3. A portfólió értékelése	17
4. A szövegalkotás formai, hivatkozási és helyesírási szabályait tartalmazó dokumentumok	18
Mellékletek	19
1. melléklet	19
2. melléklet	20
3. melléklet	21
4. melléklet	22
Felhasznált irodalom	23

Általános rendelkezések a tanári szakdolgozatról

A 15/2006 számú OM-rendelet 4. számú melléklete alapján a tanári MA szakos szakdolgozat két részből áll: **(1) portfólió; (2) tanulmány** vagy **segédlet**. Az alábbiakban a rendelet és az SZTE Pedagógusképzési Bizottságának a Tanári záróvizsgát leíró szabályrendszere alapján határozzuk meg a portfóliót. Mivel a portfólió a tanári szakdolgozat egyik része, ebben a részben célszerű a másik részt is érinteni.

(1) Portfólió

A pedagóguspálya megismerésére irányuló és a vezetőtanár irányításával végzett gyakorlat tapasztalatainak; valamint az összefüggő, szakképzettségenkénti egyéni gyakorlatok során gyűjtött; illetve a tanítást, gyakorlatot kísérő szeminárium tapasztalatainak összegzése.

A portfólió dokumentumokból és egy esszéből áll. A dokumentumok nyelve a szakképesítésnek megfelelő, az esszé nyelve magyar. Az egyszakos, kisebbségi nyelven tanító tanári szakképesítést szerző tanárjelölt esetében a szakképzettség felelőse dönthet úgy, hogy a jelölt a szakjának megfelelő nyelven írja az esszét.

Portfólió készítése mindenki számára kötelező, bemutatása és védeése a tanári képesítő vizsga részét képezi. Aki két szakképzettséget szerez párhuzamosan, az is egy portfóliót készít: mindkét szakterületen létrejött dokumentumai közül helyez el dokumentumokat a portfólióba, ugyanakkor csak egy esszét ír, s ebben mindkét szakterület tapasztalatait rendszerezi, értékeli (*15/2006 sz. OM-rendelet 4. melléklete; az SZTE Pedagógusképzési Bizottság Tanári záróvizsgát leíró szabályrendszere*).

(2) Tanulmány VAGY segédlet

A **tanulmány** a tapasztalatoknak vagy a szaktárgy egy részterülete tanításának valamely szakpedagógiai, illetve általános neveléstudományi szempont szerinti, tudományos alaposságú bemutatása, elemzése és értékelése. Szakterületi diszciplináris munka nem nyújtható be tanulmányként.

A **segédlet** a tanítás során használható, egy szaktárgy egy tananyag részének feldolgozását segítő, taneszközként alkalmazható anyag. Alkalmazásának beválását empirikus vizsgálattal kell igazolni.

Mind a tanulmánynak, mind a segédletnek tükröznie kell: a tanárjelölt a szakmai témát szakmódszertani, neveléstudományi és pszichológiai ismereteire támaszkodva az alap- és középfokú oktatás szintjeinek, illetve a szakképzés vagy a felnőttoktatás céljainak megfelelően képes kidolgozni.

A tanulmány vagy segédlet nyelvéről a szakdolgozat témáját hirdető egység (tanszék, intézet) dönt. A tanulmány vagy segédlet bemutatása és védeése a tanári képesítő vizsga részét képezi. Aki első tanári szakképzettségét szerzi (#1a, #1b, #2a, #2b, #4c kódú képzésbe sorolt), annak kötelező tanulmányt vagy segédletet készítenie. Aki rendelkezik tanári végzettséggel (#3a, #3b, #4a, #4b kódú képzésbe sorolt), annak nem kell tanulmányt vagy segédletet készítenie (*15/2006 sz. OM-rendelet 4. melléklete; az SZTE Pedagógusképzési Bizottság Tanári záróvizsgát leíró szabályrendszere*).

A segédanyag célja és használata

A segédanyag nem foglalkozik a szakdolgozat *Tanulmány vagy segédlet* részével, **kizárólag a portfólió elkészítéséhez nyújt segítséget:**

1. **definiálja a portfólió általános fogalmát, a tanári portfólió funkcióját, célját, tartalmát, szerkezetét**
2. **kérdéseket, szempontokat fogalmaz meg a gyakorlaton tapasztaltak, a fejlődés esszében való egységbe szervezéséhez, értelmezéséhez**
 - *azonban:* ezek nem vázlatpontok, vagyis nem állhat abból az esszé, hogy a tanárjelölt néhány mondatban válaszol a kérdésekre, felsorolásszerűen reagál az elemzési szempontokra
 - *céljuk* orientálni
 - a tapasztaltak leírását és a tapasztaltakról gondoltak világossá tételét (tények, bizonyítékok, magyarázatok)
 - a tapasztaltak ismertetésének, véleményezésük szakmai mélységét, alaposágát (szakmai tudás, szaknyelv használata, érvelés)
 - egy tartalmi és szerkezeti szempontból egyaránt koherens szöveg kialakítását (cél-téma kapcsolata, rész-egész viszonya)
3. **tartalmazza a portfólió értékelését**
 - *vagyis:* megadja, milyen szempontok szerint és milyen skálán értékeli a bíráló a tanárjelölt portfólióját
4. **megadja a szövegalkotás formai, hivatkozási és helyesírási szabályait tartalmazó dokumentumok elérhetőségét**

A segédanyagban a *'kell'* azt jelenti, hogy a pedagógiatanári mesterszakos jelölt köteles a leírtak szerint eljárni.

1. A portfólió fogalma, a tanári portfólió funkciója, célja, tartalma, szerkezete

A portfólió fogalma

Dokumentumdoszié, olyan dokumentumok gyűjteménye, amelyek megvilágítják valakinek egy adott területen szerzett tudását, hozzáállását (Barton és Collins, 1993. 203. o.; Falus és Kimmel, 2003).

A tanári portfólió funkciója

A tanári portfólió a pedagóguspálya megismerésére irányuló és a vezetőtanár irányításával végzett gyakorlat tapasztalatainak; valamint az összefüggő, szakképzettségenkénti egyéni gyakorlatok során gyűjtött; illetve a tanítást, gyakorlatot kísérő szeminárium tapasztalatainak rendszeres összegzése (15/2006 OM-rendelet, a tanári mesterszak képzési és kimeneti követelményei, KKK).

Mivel a tanári portfólió a kompetencia alapú tanárképzés szabályozásának és értékelésének egyik eszköze (OKM KFF és OFI, 2009), a tanárjelöltnek a portfólióban a szakképzettség képzési és kimeneti követelményeiben (KKK) meghatározott, a gyakorlat során fejlesztendő kilenc kompetencia elérésének adott színvonalát kell bemutatnia.

A kilenc tanári kompetencia a KKK 7. pontja szerint:

- (1) *személyiségfejlesztés* (az egyéni igényekre és fejlődési feltételekre tekintettel elősegíteni a tanulók értelmi, érzelmi, testi, szociális és erkölcsi fejlődését, a demokratikus társadalmi értékek, a sajátos nemzeti hagyományok, az európai kulturális és az egyetemes emberi értékek elsajátítását)
- (2) *tanulóközösségek alakulásának segítése, fejlesztése* (a tanulói közösségekben rejlő pedagógiai lehetőségek kihasználása, az egyének közötti különbségek megértése, a közösségben kialakuló konfliktusok kezelése, az interkulturális nevelési programok alkalmazása, az együttműködés készségeinek fejlesztés)
- (3) *a pedagógiai folyamat tervezése* (a saját pedagógiai munkáját a feltételek árnyalt elemzése alapján átfogóan és részletekbe menően megtervezi, tapasztalatait reflektív módon elemzi és értékeli)
- (4) *a szaktudományi tudás felhasználásával a tanulók műveltségének, képességeinek és készségeinek fejlesztése* (az adott szakterületen szerzett tudását tantervi, műveltségterületi összefüggésekbe ágyazza, ennek alapján a tanulók tudományos fogalmainak, fogalomrendszereinek fejlődését elősegíti, az egyes tudományterületek szemléletmódját, értékeit és kutatási eljárásait megismerteti, az elsajátított tudás alkalmazásához szükséges készségeket kialakítja, szakterületének az egészség védelmével és fejlesztésével való összefüggéseit felismeri, s ezzel a tanulók egészségfejlesztését elősegíti)

- (5) *az egész életen át tartó tanulás megalapozása* (különösen az olvasás-szövegértés, információfeldolgozás, a hatékony tanulás, a szociális és állampolgári kompetenciák, a kezdeményezőképeség és vállalkozói kompetenciák, az alapvető gondolkodási műveletek, a problémamegoldó gondolkodás folyamatos fejlesztése, a tanulók előzetes tudásának, iskolán kívül megszerzett ismereteinek és készségeinek, valamint az iskolában elsajátított tudásának integrálása, az önálló tanulás képességeinek megalapozása, fejlesztése, a tanulók testi-lelki-szellemi egészségének fejlesztése)
- (6) *a tanulási folyamat szervezése és irányítása* (változatos tanítási-tanulási formák kialakítása, a tudásforrások célszerű kiválasztása, az új információs-kommunikációs technológiák alkalmazása, hatékony tanulási környezet kialakítása)
- (7) *pedagógiai értékelés* (változatos értékelési eszközök alkalmazása: a tanulók fejlődési folyamatainak, tanulmányi teljesítményeinek és személyiségfejlődésének elemző értékelése, a különböző értékelési formák és eszközök használata, az értékelés eredményeinek hatékony alkalmazása, az önértékelés fejlesztése)
- (8) *szakmai együttműködés és kommunikáció* (a tanulókkal, a szüleikkel, az iskolai közösséggel, a társszervezetekkel és kutató-fejlesztő intézményekkel történő együttműködés, a velük való hatékony kommunikáció)
- (9) *elkötelezett szakmai fejlődés, önművelés* (a munkáját segítő szakirodalom folyamatos követése, önálló ismeretszerzés, személyes tapasztalatainak tudományos keretekbe integrálása, a neveléstudományi kutatások fontosabb módszereinek, elemzési eljárásainak alkalmazása, saját munkájának tudományosan megalapozott eszközöket felhasználó értékelése)

A portfólió célja

A KKK 8.5. szerint a jelöltnek a portfólióval bizonyítani kell, hogy képes

- a képzés különböző területein elsajátított tudását integrálni és azokat a tanári munkájában alkalmazni,
- a munkája szempontjából lényeges tudományos-szakirodalmi eredményeket összegyűjteni, ezek alapján tanári munkáját önállóan megtervezni és megszervezni
- a tanítás vagy pedagógiai feladat eredményességét értékelni,
- a tanulók teljesítményeiről és fejlődéséről, valamint a tanítási-tanulási folyamatról tapasztalatokat gyűjteni,
- a tényszerű adatokat elemezni,
- a tanítási-tanulási folyamatról, a tanulók és saját munkájáról következtetéseket megfogalmazni,
- az eredményeket tanári munkájában alkalmazni.

A portfólió tartalma

A portfólió *dokumentumokat* és egy *esszét* tartalmaz.

Dokumentumok

A dokumentumok gyűjtése a gyakorlat alatt folyamatosan történik. *Darling-Hammond* és *Snyder* (2000. 536–537. o.) szerint a gyakorlat során gyűjtött dokumentumok három csoportba (A, B, C) sorolhatók.

A, A tanítás, illetve a gyakorlat során készített dokumentumok

óravázlat, hospitálási napló, óramegbeszélésekről készített feljegyzés; tematikus terv, tanórán kívüli tevékenység terve; tanítási óráról vagy egyéb foglalkozásról készített hang-, videofelvétel, kép; szakmai munkaközösségi megbeszélésen készített jegyzet; dolgozat, tanítványok munkája

B, A tanárjelölt reflexióit tartalmazó dokumentumok

a tanításon kívüli iskolai tevékenységekről (szakkör, tantestületi értekezlet, szülői értekezlet, fogadóóra) szóló feljegyzések megjegyzésekkel, reflexiókkal; az iskolán kívüli tevékenységeken szerzett tapasztalatok megjegyzésekkel, reflexiókkal; előadásokról készített és megjegyzésekkel kísért jegyzet; valamely pedagógiai probléma leírása és kezelésére, megoldására irányuló javaslat; konferencián készített jegyzet reflexiókkal; tanári tanulási napló, reflektív jegyzetek az egyes dokumentumok magyarázatára

C, A tanárjelölt tanításával kapcsolatos, mások által készített dokumentumok

mindenféle dokumentum, amit a tanárjelölt bármely tevékenységére másoktól (gyakorlatvezető mentorától, gyakorlatvezető oktatójától, csoporttársától, tanulóktól stb.) kapott

A gyakorlat során készített, összegyűjtött összes dokumentumot *munkaportfóliónak* nevezzük. Ezt nem lehet benyújtani. A munkaportfólióból *értékelési portfóliót* kell készíteni, vagyis a jelölt tetszőleges számú dokumentumot választ ki, ügyelve arra, hogy a kiválasztott dokumentumok alapján a fejlődési út a portfóliót bíráló számára nyilvánvaló, követhető legyen.

Mindhárom típusba (A, B, C) tartozó dokumentumokból kell válogatni a portfólióba, ugyanakkor a válogatás aránya tetszőleges. Amennyiben a jelölt úgy ítéli meg, hogy szükséges a felsoroltakon kívüli dokumentumokat is csatolni, megteheti. A válogatás elsődleges szempontja ebben az esetben is a saját fejlődés, felkészültség bemutatása legyen.

Esszé

Az esszé a tapasztalatok és a saját fejlődés összegzése, elemzése és értékelése minimum 15000 leütés (8-9 oldal) terjedelemben.

További formai követelmények: Times New Roman betűtípus, fekete betűszín, 12-es betűméret, 1.5-es sorköz, a bal margó 3.0-as, a jobb és az alsó/felső margó 2.5-es.

A segédanyag 2. része az esszé írását segíti.

A portfólió szerkezete

A portfóliónak *6 részből* kell állnia, sorrendjük kötött (ezt a kötött sorrendet szemlélteti a Melléklet). A papíron benyújtott portfóliót össze kell fűzni. Amennyiben van lehetőség a portfólió elektronikus úton való benyújtására, akkor az ahhoz megadott szabályok szerint kell azt beadni, feltölteni.

- (1) Előlap
- (2) Tartalomjegyzék
- (3) Áttekintés
- (4) Dokumentumok
- (5) Esszé
- (6) Összegzés

Előlap (lásd az 1. mellékletet)

Az Előlapon szerepelnie kell: Szegedi Tudományegyetem és kar, intézet/tanszék; PORTFOLIÓ; a tanárjelölt neve, szakja(i), EHA-kódja; témavezetőjének neve és pontos beosztása; a gyakorlatvégzés helyszíne (az intézmény pontos címe); szakvezetőjének neve, szakja(i) és pontos beosztása; SZEGED és évszám

Tartalomjegyzék (lásd a 2. mellékletet)

A Tartalomjegyzék a portfólió (3), (4), (5) és (6) egységének oldalszámát, valamint ezen egységek – a jelölt által kialakított – alegységeinek címét és oldalszámát tartalmazza.

Áttekintés

Az Áttekintés egy oldalnál ne legyen hosszabb. A tanárjelöltnek ismertetnie kell

- felsőoktatási életútját (mikor kezdte tanulmányait; miért választotta ezt az intézményt és az adott szakot, szakokat),
- miért döntött úgy, hogy tanári szakképesítést szerez (mi motiválta erre, mi a célja a végzettséggel),
- melyek azok a tantárgyi, módszertani, pedagógiai és pszichológiai területek, amelyek a tanárképzés és a gyakorlat alatt leginkább foglalkoztatták, s miért (területenként legalább egyet emeljen ki, tehát legalább négyet, s rámutathat az ezek közötti esetleges kapcsolatokra is).

Dokumentumok

A Dokumentumokat a jelölt által kiválasztott rendezőelv vagy rendezőelvek szerint kell egységekbe rendezni (az egységek száma tetszőleges, ajánlott a 4-5 egység). Az egységeket sorszámozni kell, s minden egységnek címet kell adni. Minden egységen belül a dokumentumokat is sorszámmal kell ellátni. Az egységek címét a Tartalomjegyzékben pontosan fel kell tüntetni. Mindez azért fontos, mert az esszében a dokumentumok és az esszé közötti kapcsolatot ezen egységekre való hivatkozással, valamint a dokumentumok sorszámaival kell egyértelművé tenni (pl. 3. egység, 5. dokumentum).

A Dokumentumok című portfóliórész első oldalán ennek a címnek kell szerepelnie: *A dokumentumok száma*. Itt táblázatban kell közölni: összesen hány dokumentumot tartalmaz a portfólió, hány egységet alakított ki a dokumentumokból, valamint az egyes egységeken belül hány dokumentum található (lásd a 3. mellékletet).

Mindegyik egység első oldalán táblázatban a következőket kell feltüntetni (lásd a 4. mellékletet)

- az *egység címe* (pl. A gyakorlat során készített óravázlatok)
- az adott egységbe sorolt *dokumentumok száma* (db)
- a *dokumentumok címe, elkészítésük ideje* (nem az összefűzés ideje, hanem a gyakorlatvégzés időpontja)
- az egység dokumentumai *mely tanári kompetenciához kapcsolódnak* (több kompetencia megnevezése is lehetséges) és *miért* (néhány mondat indoklásként, miért gondolja így)

Esszé

Lásd a segédanyag 2. részét.

Összegzés

Ez a portfóliórész – az Áttekintéshez hasonlóan – maximum egy oldal lehet. Átfogó, összegző megállapításokat tartalmazzon arra vonatkozóan,

- mit várt és mit kapott a tanárképzéstől (érdeemes összekapcsolni a Bevezetőben írtakkal),
- hogyan ítéli meg a teljes MA-képzés és ezen belül külön a gyakorlat szerepét saját tanárrá válásának folyamatában,
- egyéb, amit a témával kapcsolatban fontosnak tart.

2. Esszé

Az esszé a saját tanárrá fejlődés átfogó összegzése, elemzése és értékelése. Nem állhat a dokumentumok tartalmának leírásából, ismétlésekből (természetesen, idézni lehet azokból, zárójelben jelölve a dokumentumegység és a dokumentum számát).

Az esszé írásakor a dokumentumokat tényeknek tekintse: a dokumentumok azt bizonyítják, (A) mi az, amit elvégzett a gyakorlat ideje alatt; (B) milyen megjegyzéseket fűzött a folyamat során saját munkájához; valamint (C) mások miként értékelték gyakorlatát, milyen tanácsokat adtak stb. Mindezeket tükrözi a segédanyagban közölt három dokumentumtípus – lásd *Darling-Hammond* és *Snyder* (2000) tartalmi kategóriáit.

Az esszét részekre kell tagolni, a részeknek címet kell adni, a részek címeit a Tartalomjegyzékben fel kell tüntetni. A részek kialakítását a dokumentumok egységekbe szervezése, az ismertetett kilenc elsajátítandó tanári kompetencia és a tanári portfólió felsorolt céljai együttesen határozzák meg. Ugyanakkor a tanárjelölt dönti el, hogy e három forrás alapján milyen rendezőelvet, rendezőelveket követve írja meg az esszét.

Az esszé bevezetése

Az esszének egyetlen kötelező része van, a Bevezetés. A Bevezetés az esszé első része, nem lehet hosszabb egy oldalnál. A Bevezetésben ezeket közölni kell (minden esetben meg kell adni az adatok forrását is):

- iskolatípus, képzési profil, tanulói létszám (adatokra koncentráljon, nem kell iskolatörténetet írni)
- a jelölt által tanított osztályok (osztály, létszám, tagozat megnevezése)
- a jelölt által tanított diákok szociális összetétele (általános és speciális jellemzők)
- a tanított diákok tanulmányi teljesítménye (átlag, kiugró eredmények)

Minden olyan információt közölhet itt, amit ezeken kívül vagy ezekhez kapcsolódóan szükségesnek lát. Arra nagyon ügyeljen, hogy sem a Bevezetésben, sem az esszé további részében pontos személyazonosítást lehetővé tevő név nem szerepelhet (sem tanulóé, sem tanaré, sem portásé stb.).

Érdeemes röviden megfogalmazni azt is, hogy a gyakorlat elején, ezen információk gyűjtésekor milyen kép alakult ki a jelöltben az iskola életéről, a tanulókról, s ez a gyakorlat alatt változott-e vagy sem, s ha igen, miként.

Szemponatok és segítő kérdések az esszében tárgyalt tartalmakhoz

Az esszé további részei szabadon alakíthatók. Ezen részek írását segítik az elemzési szempontok és kérdések. Az elemzés során érdemes figyelembe venni, mi az, amit megfogalmazott az Áttekintésben és a Bevezetésben; érdemes azok tartalmához is szervesen kapcsolódó elemzést készíteni. Valamint fontos, hogy egységet alakítson ki a mellékelt dokumentumokkal. Amennyiben az elemzés során szakirodalomra hivatkozik, azt a segédanyag 4. pontjában megjelölt dokumentum alapján kell tennie.

A szempontokat és a kérdéseket tíz csoportba soroltuk:

1. Felkészülés a gyakorlatra
2. Célok a gyakorlat előtt, kezdetén és folyamán
3. A tanítási órák céljai
4. Tanári kompetenciák és célok
5. A szaktárgy tanításával kapcsolatos tevékenységek
6. Az utolsó tanított óra vagy az utolsók valamelyikének tanulságai
7. A szaktárgy tanításán kívüli oktatási-nevelési tevékenységek
8. Az iskola mint szervezet és támogató rendszereinek megismerése
9. A kilenc tanári kompetencia fejlődése különböző tevékenységek által
10. Önreflexió

1. Felkészülés a gyakorlatra

Hogyan készült a gyakorlatra? Felelevenített-e különböző (BA- és MA-képzésen tanult, egyéb) ismereteket a felkészülés során? Ha igen, miért ezeket? Ezek melyik elsajátítandó tanári kompetenciát vagy kompetenciákat érintik? Kapcsolja ezeket a kompetenciákon belüli elemekhez (a Segédanyag 4. és 5. oldalán olvashatók).

2. Célok a gyakorlat előtt, kezdetén és folyamán

Ne az egyes tanítási órák céljaira gondoljon (pl. mit és hogyan tanítsak azon az órán), hanem a gyakorlat mint egység céljaira: mit akart elérni a diákokkal és saját fejlődésében. A tanítási órák céljaival kapcsolatosan külön szempontokat fogalmaztunk meg.

Előzetes cél: a gyakorlat kezdete előtt megfogalmazott-e a tanítási-tanulási folyamattal, a tanár-diák kapcsolattal, bármilyen tevékenységével kapcsolatos célokat? Amennyiben igen, ismertesse ezeket (az ismertetés ne csupán a cél leírása legyen, hanem cél és ok szerves egysége; az ismertetés során szakmailag indokolja, amit célként megjelölt).

A célok mely tanári kompetenciát, kompetenciákat érintik? Miért? Milyen bizonyíték van mindezen a dokumentumokban? Kapcsolja ezeket a kompetenciákon belüli elemekhez. Miként valósultak meg ezek a célok a gyakorlata alatt? Milyen stratégiákkal, módszerekkel és eszközökkel érte el ezeket a célokat? Milyen bizonyíték van mindezen a dokumentumokban?

Milyen mértékben sikerült az előzetes célokat a gyakorlat alatt továbbra is célként tartani? A megvalósításuk eszközrendszerében történt-e változás a gyakorlat alatt? Milyen bizonyíték van mindezen a dokumentumokban? Ha elvetett előzetes célokat, miért tette?

Kezdeti cél: megfogalmazott-e célokat a gyakorlat elején (=amikor még nem tanított)? Melyek ezek? Hogyan viszonyulnak a kezdeti célok az előzetes célokhoz? Ha a kezdeti célok hatására módosultak az előzetes célok, miért módosultak: kinek vagy minek a hatására? Ez a változás hatott-e, s ha igen, miként tanítási gyakorlatának egészére (tevékenységeire, attitűdjére, meggyőződésére; hallgatótársakkal, mentorral, oktatóval való kapcsolatára stb.)? Milyen bizonyíték van mindezen a dokumentumokban? Kapcsolja ezeket a kompetenciákon belüli elemekhez (a Segédanyag 3. és 4. oldalán olvashatók).

Folyamatcél: célrendszere milyen célokkal egészült ki a gyakorlat folyamán? A folyamatcélok miként kapcsolódnak az elsajátítandó tanári kompetenciákhoz? Milyen bizonyíték van mindezen a dokumentumokban?

3. A tanítási órák céljai

A tanítási órákkal kapcsolatos célok elemzése ne egyes célok (egyes tanítási órák céljainak mozaikos) kiemelésével történjék. Tekintse végig az óraterveket, majd csoportosítsa a tanítási célokat!

Érdeemes különbséget tenni *általános* és *speciális* tanítási célok között. Melyek azok a célok, amelyek mindegyik óráját meghatározták (általános tanítási célok)? Ezek a célok milyen viszonyban állnak a 2. pontban megfogalmazott (nem tanítási) célokkal? Miként valósultak meg ezek a célok? Milyen bizonyítékok vannak erre a dokumentumokban? Kapcsolja ezeket a kompetenciákon belüli elemekhez (a Segédanyag 3. és 4. oldalán olvashatók).

Mely tanítási célokat tekinti speciális tanítási céloknak? Miért speciálisak? Hogyan valósultak meg ezek a célok? Milyen bizonyítékok vannak erre a dokumentumokban? Vesse össze az általános és speciális tanítási célokat, fogalmazza meg kapcsolatuk lényegét! E célok kapcsolata milyen szerepet játszik a tanári kompetenciák elsajátításában?

Arra is gondoljon, hogy egy-egy cél eléréséhez módszereket, eljárásokat és eszközöket kellett választania. Ezeket milyen eredményességgel alkalmazta (önmaga megítélése, a hallgatók és a mentor megítélése, dokumentált visszajelzései alapján)?

Érdeemes a tanítási órák céljait más szempontból is csoportosítani. Elemezheti a célokat például

- az órák típusa alapján (pl. rendszerező, új ismeretet nyújtó, összefoglaló),
- az osztály bármilyen jellemzője (például viselkedés, motiváltság, tantárgyhoz való viszonyulás),
- a tanítási-tanulási folyamat egy-egy aspektusa (például fegyelmezés, értékelés) alapján.

Fontos, hogy ezek esetében is mindig mutasson rá azokra a dokumentumokra, amelyek alátámasztják állításait, azokkal kapcsolatban állnak. A célelemzés során mindenképpen utaljon a bármilyen szempontból érintett tanári kompetenciákra. Elemzése középpontjában a diákokban és az önmagában tetten érhető változások álljanak!

4. Tanári kompetenciák és célok

A cél és az adott tanári kompetencia (annak elsajátítása, változása) kapcsolatának jellemzése szervesen beépíthető a célokról írtakba. Azonban dönthet úgy is, hogy ezeket külön esszérezsben mutatja be.

Bármelyik szerkezetet választja, érdemes röviden összefoglalnia, hogy az adott kompetencia elsajátítása, változása szempontjából mit tekintett célnak, majd ezeket összekapcsolni más célokkal (például a pedagógiai értékelés mint tanári kompetenciával kapcsolatos célok és a fegyelmezéssel kapcsolatos cél kapcsolata).

Arra érdemes koncentrálnia, hogy e célok milyen viszonyban voltak egymással; miként határozták meg tevékenységeit; ha kellett, miként változtatott ezeken a kapcsolatokon. Mindenképpen fogalmazza meg ezekkel összefüggésben, miben kell még fejlődnie az eredményesebb, hatékonyabb tanári munka érdekében (az eredményesség, hatékonyság értékelése során önmagát, a gyakorlat során mutatott munkáját tekintse kiindulási alapnak).

5. A szaktárgy(ak) tanításával kapcsolatos tevékenységek

E tevékenységek főként a következők: szaktárgyi hospitálás; tanítás; órákra való felkészülés; olyan iskolai feladatok, amelyek szervesen kapcsolódnak a tanításhoz (pl. korrepetálás, szakkör stb.); a tanítást segítő pedagógiai tevékenységek (pl. ellenőrző feladatlapok összeállítása, szemléltető anyagok gyűjtése, készítése stb.).

Ezen tevékenységek elemzését érdemes egyrészt a célokhoz kapcsolnia. Ezeket nem mint elszigetelt alkalmakat elemezze (adott óra, egy dolgozat összeállításának délutánja stb.), hanem mint egy folyamat egymással összefüggő részeit. Ne leírást (leltárt) készítsen, hanem az összefüggésekre koncentráljon úgy, hogy közben folyamatosan reflektáljon saját fejlődésére (alátámasztva a megfelelő dokumentummal).

Milyen szempontok alapján végezte a szaktárgyi hospitálást? Miért ezeket választotta? Módosította-e a szempontokat a hospitálás alatt? Miért? Milyen kapcsolatban állnak a megfigyelési szempontok a különböző célokkal? A tanítással kapcsolatban a látottak alapján milyen általános és speciális véleménye alakult ki?

A látottak miként hatottak saját óráira? Saját óráin milyen nevelési-oktatási stratégiákat, módszereket, eljárásokat és eszközöket alkalmazott? Milyen arányban alkalmazta ezeket? Mi ennek az oka? Milyen külső és saját tényezők alapján változtatott a stratégiákon, módszereken, eljárásokon és eszközökön? Ha nem változtatott, miért? Milyen bizonyíték van mindezekre a dokumentumokban?

Mely tanári kompetencia fejlesztését tartotta fontosnak a tanítás alatt? Miért? Milyen bizonyítékok vannak erre a dokumentumokban?

A tantárgyi tartalom kivül milyen szempontokat vett figyelembe a tanítási óra tervezésekor és szervezésekor? Fontos, hogy a folyamat tervezési és szervezési szakaszát elkülönítse, s összehasonlítsa. Az összehasonlításnál elemezze, a tervezet és annak megvalósítása milyen összhangban áll. Milyen bizonyítékok vannak erre a dokumentumokban?

Mindezzel kapcsolatban mi az, ami saját maga és az őnt körülvevők véleménye szerint is igen jól működött, és mi az, amiben még fejlődnie kell?

Érdemes csoportosítani a tevékenységeket hasznosságuk szerint: melyek azok, amelyek az adott tanári kompetencia változását segítették, melyek azok, amelyek kevésbé. Értékelését minden esetben indokolja és támassza alá a megfelelő dokumentumrésszel.

6. Az utolsó tanított óra vagy az utolsók valamelyikének tanulságai

Az összefüggő tanítási gyakorlat tanítási részét – szemben a szakterületi tanítási gyakorlattal – nem zárótanítás zárja. Ugyanakkor a tanítási-tanulási folyamat pontosabb megértése érdekében érdemes elemezni az utolsó tanított órát vagy az utolsók valamelyikét (az utolsó hét valamelyik óráját). Ennek elemzése során ne kizárólag a 45 perces órára koncentráljon, hanem az erre az órára való felkészülésre is. Az óratervet hasznos a dokumentumok között elhelyezni, amit az esszében több szempont alapján érdemes elemezni.

Az elemzés szempontjai megjelennek a teljes gyakorlat elemzési szempontjai között, néhányra azonban mindenképpen érdemes figyelni:

Indokolja meg, miért a kiválasztott óráról ír. Tanárrá válásában ezt az órát milyen állomásként értelmezi? Milyen viszonyban áll ez az óra korábbi óráival (számos szempont alapján elemezheti, például célok megvalósítása, tanár-diák kapcsolat, tanári kommunikáció, fegyelmezés stb.)? Az órán kívüli tevékenységek, az azokon tanultak, tapasztaltak miként hatottak ezen óra tervezésére, lebonyolítására?

Milyen nevelési-oktatási célokat fogalmazott meg? Ezek közül melyek valósultak meg, s melyek nem? Mivel magyarázza azt, ha egy cél nem valósult meg (ne kizárólag a diákokra, s külső tényezőkre, hanem önmaga szerepére, funkciójára, tevékenységeire is koncentráljon)?

Milyen stratégiákat, módszereket, eljárásokat és eszközöket alkalmazott ezen az órán? Miért ezeket? Érdemes összevetni mindezt a korábbi óráival, s feltárni azt, vajon a különbözőségek és a hasonlóságok miből adódtak, milyen tényezők határozták meg a választást.

Mi az, amiben ezen óra megtartásáig jelentősen fejlődött, s mi az, ami még csiszolandó? Elsősorban a tanári kompetenciák alapján elemezze ezt a kérdést. A csatolt dokumentumban milyen bizonyítékok vannak minderre?

Mire koncentrált leginkább ezen órán (tananyagra, szervezésre, önmagára, tanár-diák kommunikációra stb.)? Lát-e ebben változást a korábbi óráihoz képest? Mi lehet a változás oka?

Milyen hatékonyságú volt az órája? Erre miből következtet?

7. A szaktárgy tanításán kívüli oktatási-nevelési tevékenységek

E tevékenységek főként a következők: osztályfőnöki tevékenységek (ha volt ilyen); nem szaktárgyi hospitálás; iskolai rendezvényen való részvétel és közreműködés; az osztály vagy egy-egy tanuló életútjának megismerése; az iskola neveléssel kapcsolatos koncepciójának megismerése (pl. drogvédelem, mentálhigiéne, ifjúságvédelem, konfliktuskezelés).

Az elemzés során szintén ügyeljen arra, hogy ne egy-egy jelenséget mutasson be, hanem mindig saját tevékenységén keresztül elemezze és értékelje a tevékenységeket és azok kapcsolatát. Érdemes összefüggéseket feltárni az ebben a pontban és a 6. pontokban szereplő tevékenységek között.

Miként értelmezi az osztályfőnöki munkát? Milyen oktatási-nevelési lehetőségeket lát és látott ebben? Érdemes saját véleményét párhuzamba állítani a látottakkal (ám ügyeljen arra, hogy írása ne a mentortanár bírálata legyen). Milyen – a jövőbeni tanári munkája során megvalósítandó – osztályfőnöki célokat fogalmazott meg a látottak alapján?

A nem szaktárgyi órák hospitálásának elemzése történhet a szaktárgyi órák hospitálásának elemzéséhez írt kérdések alapján. Milyen szempontok alapján végezte a nem szaktárgyi hospitálást? Miért ezeket választotta? Módosította-e a szempontokat a hospitálás alatt? Miért? Milyen kapcsolatban állnak a megfigyelési szempontok a különböző célokkal? A tanítással kapcsolatban a látottak alapján milyen általános és speciális véleménye alakult ki? A látottak miként hatottak saját óráira?

Érdemes még végiggondolni a szaktárgyi és a nem szaktárgyi hospitálás eredményeinek kapcsolatát, miként hatottak együtt saját tanítására.

Milyen szerepet vállalt iskolai rendezvényeken? Miként járultak hozzá a rendezvények a gyerekek személyiségfejlődéséhez és miként saját tanári fejlődéséhez? Milyen bizonyíték van mindezekre a dokumentumokban?

Milyen szempontok alapján elemezte egy-egy tanuló vagy az osztály különböző sajátosságait? Miért ezeket a szempontokat választotta? Miként járultak hozzá a megfigyelés eredményei tanításához, osztállyal való kapcsolatához?

Milyen hivatalos dokumentumokból tájékozódott arról, mi jellemzi az iskola nevelési koncepcióját? Milyen szempontok szerint vizsgálta a leírtakat? Miért? A leírtakat miként tudta kamatoztatni saját tanítása, illetve a tanár-diák kapcsolat kialakításakor, annak alakítása során? Érdemes az ezekről írtakat összekapcsolni az osztályfőnöki tevékenységről írtakkal.

8. Az iskola mint szervezet és támogató rendszereinek megismerése

Azon tevékenységeire gondoljon, amelyek célja az iskola működését meghatározó hivatalos dokumentumok és az iskola mint szervezet egyes egységeinek megismerése volt. A dokumentumok főként a következők: törvényi rendeletek; fenntartó által készített, az irányításra vonatkozó dokumentumok; pedagógiai program; minőségbiztosítási program; országos kompetenciamérés adatai, eredményei; továbbtanulással kapcsolatos mutatókat tartalmazó dokumentumok. A szervezet működésének elemzése leginkább ezen területek megismerése alapján lehetséges: iskolaszék, szülői munkaközösség, tantestület, vezetőség, az iskola kapcsolata külső szervezetekkel (pl. nevelési tanácsadó, szakszolgálatok).

Ismertesse a különböző dokumentumok elemzésének szempontjait, s a legfontosabbnak vélt eredményeket. Mutasson rá a portfólió dokumentumai közül arra, amelyik az elemzést bizonyítja.

Érdekes az elemzés eredményeit összekapcsolni korábbi elemzési szempontokkal, illetve azt vizsgálni, az iskola mint szervezet és dokumentumai miként játszanak szerepet a tanárra fejlődésben.

Melyek azok az elsajátítandó tanári kompetenciák, amelyek a leginkább kapcsolatban állnak az olvasottakkal? Miért?

9. A kilenc tanári kompetencia fejlődése különböző tevékenységek által

Az eddigi pontoknál minden esetben szükséges volt a leírtakat összekapcsolni, alátámasztani a kilenc elsajátítandó és fejlesztendő tanári kompetenciával. Mindemellett amennyiben a jelölt úgy véli, külön részben kiemelheti azokat a tevékenységeket, amelyek a leginkább hozzájárultak egy-egy vagy egyszerre több kompetencia fejlődéséhez.

Részletesen közölje, mely terület fejlődését észlelte mely tevékenység vagy tevékenységek hatására. Miként korrigálta korábbi tevékenységeit annak érdekében, hogy az adott kompetenciaterületen minél eredményesebb legyen? Érdekes e pontnál összevetni saját véleményét a mások által írtakkal, mások értékelésével (és alátámasztani a megfelelő dokumentummal). Mely tevékenységeknél és hogyan vette figyelembe a másoktól kapott tanácsokat, értékeléseket? Hogyan járultak hozzá mindezek a tanári kompetenciák fejlődéséhez?

Néhány lehetséges elemzési szempont, kérdés kompetenciánként:

(1) személyiségfejlesztés

Miként vette figyelembe tanítása során a tanulók egyéni fejlődési jellemzőit (értelmi, érzelmi, testi, szociális, erkölcsi)? Miként kezelte az osztályon belüli egyéni különbségeket – ne csak a tanításra, hanem a nevelési folyamatokra is koncentráljon!

(2) tanulóközösségek alakulásának segítése, fejlesztése

Miként győződött meg az osztály mint csoport fejlődési sajátosságairól? Mit tett a tanítási órák során és azokon kívül a csoport mint egész és a csoporton belüli egyének, informális csoportok közötti különbségek megértése érdekében? Milyen konfliktusokat azonosított tanítása során? Hogyan kezelte az osztályon belüli diák-diák és tanár-diák konfliktusokat?

Hogyan fejlesztette a tanulók szociális és személyes kompetenciáját, ezek motívum- és tudásrendszerét?

(3) a pedagógiai folyamat tervezése

Milyen elvek alapján tervezte meg óráit, órán kívüli tevékenységeit? Milyen módszerrel elemezte utólag tervezését, annak eredményeit (terv-megvalósítás módja-eredmény hármásának elemzése). A tervezések során milyen segítséget kapott tanáraitól, hallgatótársaitól? Miként tudta ezeket beépíteni saját elképzeléseibe? Miben kell változtatnia annak érdekében, hogy terveit jobban meg tudja valósítani?

(4) a szaktudományi tudás felhasználásával a tanulók műveltségének, képességeinek és készségeinek fejlesztése

Miként fejlesztette a tanulók kognitív kompetenciáját? Ezen belül mely területekre helyezte a hangsúlyt? Miként törekedett a tantárgyi koncentrációra? Hogyan integrálta tanítása során a különböző egzisztenciális (személyes, szociális és kognitív) kompetenciák összetevőinek fejlesztését?

(5) az egész életen át tartó tanulás megalapozása

Milyen módon segítette a tanulóknak az egész életen át tartó tanulás fontosságának elfogadásában, belátásában? Milyen információszerezési lehetőségeket kínált és ajánlott a gyerekeknek a tanítási-tanulási folyamat során? Miként segítette a tanulás tanulását? Milyen módszereket alkalmazott annak érdekében, hogy a megszerzett ismeretek mindennapokban való alkalmazásának lehetőségét felismerjék a diákok? Milyen nehézségekbe ütközött ezen cél megvalósítása közben? Miként próbálta csökkenteni, megszüntetni ezeket az akadályokat?

(6) a tanulási folyamat szervezése és irányítása

Milyen tanítási-tanulási formákat alakított ki tanítása során? Milyen szempontok alapján választotta ezeket a formákat? Miként alkotott egységet a szociális és kognitív kommunikációs cél, a tanítás tartalma és a csoportban lévő tanulók egyéni jellemzői és a tanulók viszonya? Milyen kommunikációs technológiákat alkalmazott és milyen tanulási környezetet alakított ki gyakorlata alatt? Érdemes ennél a pontnál is számba venni az akadályokat és az akadályok csökkentésének, megszüntetésének módját.

(7) pedagógiai értékelés

Miként értelmezte munkája során a tanulók értékelésének célját? Hogyan, milyen eszközökkel és formákkal értékelte a tanulók tanulmányi teljesítményét, személyiségfejlődését? Hogyan viszonyult egymáshoz értékelése és tanításának eredményessége? Mely értékelési formák bizonyultak a leghatékonyabbnak, miért? Önmagát milyen módon értékelte, értékeltette? Milyen viszonyt lát saját maga értékelése és a diákok teljesítményének értékelése között?

(8) szakmai együttműködés és kommunikáció

Mely területen és milyen kapcsolatot alakított ki a tanulókkal, szüleikkel, az iskolai közösséggel gyakorlata alatt? Milyen fórumokon volt kapcsolat kialakításra és -formálásra alkalma? Mindennek milyen szerepet tulajdonít tanárrá válásának folyamatában?

(9) elkötelezett szakmai fejlődés, önművelés

Pedagógiai tudásának rétegei közül melynél érzi leginkább és melynél legkevésbé biztosnak ismereteit, készségeit, motívumait? Volt-e szüksége módszertani, pedagógiai,

pszichológiai szakirodalom olvasására, a tanultak felelevenítésére, illetve még nem olvasott irodalom megismerésére gyakorlata során? Mi volt ennek oka? Miként értelmezi az elmélet és a gyakorlat összekapcsolását, tapasztalatainak tudományos keretekbe integrálását?

10. Önreflexió

Az esszé lezárásaként érdemes néhány önreflektív gondolatot megfogalmazni.

Melyek azok a személyiségjellemzői, amelyek segítették a gyakorlaton, s melyek azok, amelyek csiszolása még szükséges az eredményesebb munka érdekében (nevelési és oktatási folyamatra; tanár-diák kapcsolatra; mentor-tanárjelölt kapcsolatra és közös munkára egyaránt gondoljon)?

Milyen motívumok, értékek, képességek és készségek határozták meg leginkább munkáját? Milyen lehetőségei voltak a gyakorlat alatt, hogy a kevésbé jól működő motívumai, készségei, képességei fejlődjenek? Miként értelmezte és dolgozta fel azt, ha valami nem úgy sikerült, ahogyan azt tervezte?

Ismertesse, milyen változáson ment keresztül tanári tudása. Melyek azok a fogalmak és összefüggések, amelyeket pontosabban, árnyaltabban lát, s melyek azok, amelyeket nem? Adjon magyarázatot e csoportosításra. Milyen bizonyíték van erre a dokumentumokban?

Hol áll az egyes kompetenciák elsajátításában és mit kell tennie ahhoz, hogy az egyes területeken még hatékonyabb legyen? Milyen bizonyíték van minderre a dokumentumokban?

3. A portfólió értékelése

A portfólió értékelése nyolc szempont alapján történik. Mindegyik szempontot ötfokú (1–5) skálán értékel a bíráló, ezek átlaga adja a portfólió értékletét. Amennyiben az egyik részjegy elégtelen, a teljes portfólió elégtelen (ebben az esetben a jelölt nem tehet záróvizsgát).

Az értékelés szempontjai az esszé írását segítő kérdések, szempontok mellett ugyancsak segítik a tanárjelöltet a portfólió elkészítésében.

Az értékelési szempontokon keresztül a bíráló azt vizsgálja, milyen mértékű a gyakorlaton tapasztaltak, a gyakorlat során elvégzett tevékenységek elemzésének mélysége, milyen mértékű a tanárjelölt önismerete, saját munkájával és személyiségével kapcsolatos kritikája (önértelmezése és önértékelése). Fontos tehát, hogy a kritikai attitűd érvényesítése nagymértékben érezhető legyen mind a dokumentumok kiválasztásán, mind az esszében.

1. A kompetenciák körének lefedése (hányat és milyen mélységben elemez, milyen kapcsolatokat mutat fel a kompetenciák között)
2. A portfólió struktúrája (a dokumentumok és az esszé kapcsolata, kongruenciája; egységesség, a részek aránya és kapcsolatuk)
3. A dokumentumok rendszerének alkalmassága a fejlődés jellemzésére: a dokumentumok összerendezése (célnak való megfelelés, logikusság, áttekinthetőség, változatosság)
4. A kiválasztott dokumentumok minősége (célnak való megfelelés, tartalmi kidolgozottság, alaposág, szakmai hitelesség, pontosság, tudományosság, a módszertani kultúra változatossága); az illusztrációk minősége (szerkesztettség, kimunkáltság, áttekinthetőség, használhatóság stb.)
5. Az esszé áttekinthetősége, világos szerkezete; érthetősége, logikussága, műfaji megfelelése, koherenciája
6. Az esszében bemutatott elemzés, értékelés tartalmi adekvátsága, relevanciája, reflektivitása, mélysége, kidolgozottsága
7. Az esszé fogalomhasználata (szakmai megfelelés, pontosság)
8. A portfólió anyagainak nyelvi és formai megformáltsága (a megfogalmazás gördülékenysége, változatossága; nyelvhelyesség, helyesírás; kivitelezés, esztétikusság, a megjelenítés gondossága)

4. A szövegalkotás formai, hivatkozási és helyesírási szabályait tartalmazó dokumentumok

- *Magyar Pedagógia* című folyóirat segédlete <http://www.magyarpedagogia.hu/?pid=50>
- *A magyar helyesírás szabályai* (11. kiadás, Akadémiai Kiadó, Budapest)

Mellékletek

1. melléklet

**SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM
x KAR
y INTÉZET/TANSZÉK**

PORTFOLIÓ

a jelölt neve

szakja(i)

EHA-kódja

a témavezető neve

beosztása

a gyakorlatvégzés helyszíne (az intézmény pontos címe)

az intézmény pontos címe

a szakvezető neve

szakja(i)

beosztása

SZEGED

20xx

2. melléklet

A Tartalomjegyzék a portfólió (3), (4), (5) és (6) egységének oldalszámát, valamint ezen egységek – a jelölt által kialakított – alegységeinek címét és oldalszámát tartalmazza.

Tartalomjegyzék

Bevezető	
Dokumentumok	
alegységei	
Esszé	
alegységei	
Összegzés	

3. melléklet

Táblázatban kell közölni: összesen hány dokumentumot tartalmaz a portfólió, hány egységet alakított ki a dokumentumokból, valamint az egyes egységeken belül hány dokumentum található.

A dokumentumok száma

<i>Összes dokumentum (db): x</i>	
Egység sorszáma	Dokumentum (db)
1.	x
2.	x
stb.	x

4. melléklet

Mindegyik egység első oldalán táblázatban a következőket kell feltüntetni:

- az *egység címe* (pl. A gyakorlat során készített óravázlatok)
- az egység *hány dokumentumot* tartalmaz
- a *dokumentumok címe, elkészítésük ideje* (nem az összefűzés ideje, hanem a gyakorlatvégzés időpontja)
- az egység dokumentumai *mely tanári kompetenciához kapcsolódnak* (több kompetencia megnevezése is lehetséges) és *miért* (néhány mondatban indokolni kell)

Az egység címe				
Dokumentumok száma (db)				
A dokumentum sorszáma	címe	elkészítésének ideje	ehhez/ezekhez a tanári kompetenciá(k)hoz kapcsolódik	A kapcsolódás indoklása
1.		év, hó, nap		
2.		év, hó, nap		
stb.		év, hó, nap		

Felhasznált irodalom

A 15/2006 sz. OM-rendelet 4. számú mellékletének 5.1.3 pontja a portfólióról:

http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0600015.OM

Barton, J. és Collins, A. (1993): Portfolios in Teacher Education. *Journal of Teacher Education*, **44**. 3. sz. 200–210.

Darling-Hammond, L. és Snyder, J. (2000): Authentic Assessment of Teaching in Context. *Teaching and Teacher Education*, **16**. 525–545.

Falus Iván és Kimmel Magdolna (2003): *A portfólió*. Budapest, Gondolat Kiadói Kör, ELTE BTK, Neveléstudományi Intézet.

Képzési és Kimeneti Követelmények (KKK) <http://www.nefmi.gov.hu/kkk>

OKM KFF és OFI, 2009: Az Oktatási és Kulturális Minisztérium Közoktatási és Felsőoktatási Főosztálya, valamint az OFI által koordinált munkaanyag a tanárképzés utolsó, gyakorlati félévével kapcsolatos szakmai és gyakorlati kérdésekről – Budapest, 2009. április 21.

SZTE Pedagógusképzési Bizottságának a Tanári záróvizsgát leíró szabályrendszere